

FINANSPLANEN 1961

Av fil. dr HENRIK ÅKERLUND

RESULTATET AV 1960 års valrörelse har av regeringen kunnat tolkas som ett uttalande från svenska folkets sida om nej till sparsamhet med allmänna medel och ja till fortsatt utgiftsexpansion. Om detta verkligen är väljarmajoritetens innersta mening, blev nog aldrig entydigt besvarat. Bilden av vad valets stridsfråga gällde förvirrades nämligen så starkt av andra faktorer, t. ex. den borgerliga splittningen och regeringsfrågan, att väljarna föredrog att hålla fast vid det de kände till. En enklare och mera tilltalande presentation av sparsamhetslinjen, t. ex. begränsad till ett ja eller nej till omsen, skulle måhända ha gett ett för borgerligheten gynnsammare resultat. Som det nu är har regeringen emellertid ansett sig ha fullmakt att fortsätta sin linje av svällande statsutgifter. Detta framgår med all tydlighet av årets budget och finansplan.

Utgifterna på driftbudgeten är i statsverkspropositionen upptagna till 16 006 milj. kr., vilket är en ökning i förhållande till fjolårets statsverksproposition med 1 154 milj. kr. Sett på litet längre sikt har statsutgifterna fördubblats över de två senaste riksdagsvalperioderna, dvs. åtta år, och takten i

utgiftsstegringen har i år ingalunda avtagit. I förhållande till nu löpande riksstat är ökningen visserligen inte mer än 657 milj. kr., men eftersom riksdagsbehandlingen i fjol medförde en stegring med ca 500 milj. kr., är det goda skäl att tro på något liknande även i år. Det finns så mycket större anledning härtill som finansministern själv pekar på väntade utgifter, som inte är upptagna i budgetförslaget.

De viktigaste utgiftshöjningarna är bl. a. för försvaret 36 milj. kr. till teknisk fördyring och 58 milj. kr. till pris- och lönehöjningar, för socialvården 20 milj. kr. till sjukkassorna, 49 milj. kr. till folkpensionerna och 65 milj. kr. till räntesubventioner för bostadslån, 20 milj. kr. till bostadsrabatter och 30 milj. kr. till omskolningskurser samt för kommunikationsväsendet 56 milj. kr. till vägarna. Den största utgiftsökningen ligger på undervisningsväsendet, där skolorna får 190 milj. kr. och universiteten och högskolorna 35 milj. kr. mer. För studiebidrag och stipendier m. m. upptas 49 milj. kr., varav 22 milj. kr. till avskrivning av studielånskulder. Jordbruket får 10 milj. kr. i bidrag till införande av ett skördeskadeskydd, och 65 milj. kr. mer

går åt för hälso- och sjukvården. Kostnaderna för statspensionerna ökar med 77 milj. kr., varav 20 milj. kr. går till ATP. Räntorna på statsskulden ökar med 75 milj. kr.

Inkomsterna beräknas till 16 498 milj. kr., vilket innebär en ökning med 1 487 milj. kr. jämfört med i fjol och 998 milj. kr. jämfört med riksstatens siffra. Det är främst inkomstskatten, som beräknas ge så mycket mera pengar. Omsättnings-skatten, som tillkommit från 1960 års ingång, inräknas således i bägge budgetårens siffror med tämligen likvärdiga belopp, och det förhållandet att inkomsterna denna gång stigit så kraftigt får alltså tillskrivas den allmänna inkomstökningen i landet.

Endast tack vare omsen och det exceptionellt starka inkomstskattellödet om tillsammans 2,5 miljarder kronor räknat från fjolårets början kan finansministern uppvisa en med 242 milj. kr. siffermässigt överbalanserad budget. När han kommer fram till maj månad kanske budgeten alltjämt är balanserad — om det vill sig väl. Viker konjunkturen blir budgetläget förmodligen som vanligt prekärt.

Kapitalbudgeten har denna gång nedbantats med något hundratal miljoner kronor, men om detta är annat än resultat av tillfälliga uppskov med vissa statliga investeringar är svårt att säga. Det redovisade lånebehovet beräknas till 1 050 milj. kr. mot i riksstaten för i år upptagna 1 557 milj. kr. Om

emellertid överskottet på driftbudgeten försvinner under riksdagsbehandlingen i vår, torde lånebehovet ändå komma att ligga någonstans omkring halvannan miljard kronor. För innevarande budgetår, när inkomsterna flödar rikligt, bl. a. till följd av skatten på de s. k. 15 procenten åt tjänstemännen till avlösnings av deras pensionsrätt i företagen, beräknas lånebehovet bli ca 350 milj. kr. lägre än ursprungligen beräknades. Inte desto mindre fortsätter statsskulden att stiga. Under kalenderåret 1960 ökade den ungefär 1 miljard kronor till ca 22,8 miljarder kronor, och i nationalbudgetens kreditmarknadsprognos för innevarande kalenderår räknas med en ny miljards stegring.

Om inte konjunkturen blivit vad den för dagen är, och inkomstnivån i landet höjts med så mycket som 8 procent, skulle budgetläget inte sett ut så pass hyggligt som det gör. Finansministern bedömer i anslutning till nationalbudgeten konjunkturen så gynnsamt även för det kommande budgetåret, att inkomstsumman i landet kan höjas med ca 5 miljarder kronor eller i samma storleksordning som den just tilländalupna 12-månadersperioden. Givetvis är detta en förutsättning för hans budgetprognoser. Går det så går det, och låt oss vara optimistiska är *en* ton i finansplanen, under vilken spåras en annan, där oron tydligt kan skönjas. Kan man verkligen höja inkomsterna

med 8 procent år efter år, när produktionen bara ökar 4 procent? Och går det inte, vad gör man då?

Den ekonomiska politiken — eller kanske bättre frånvaron därav — behandlas i finansplanen med 4 sidor tillbakablick, 5½ sidor perspektiv på den internationella situationen och 3 sidor för att konstatera »att vi med oförändrad finans- och penningpolitik bör ha goda möjligheter att bevara den fulla sysselsättningen utan balansrubbnings». Det är dock en utomordentligt viktig förutsättning fogad härtill. »Den interna jämviktens bevarande under året synes dock förutsätta ett importöverskott, som leder till en måttlig nedgång i valutareserven», sägs det nämligen.

Medaljen har således sin baksida.

Trots en sällsamt gynnsam exportkonjunktur och ett med 14 pro-

cent förhöjt exportvärde slutar året 1960 med en valutaförlust av ca 200 milj. kr., och planerna för 1961 kalkylerar med ett ungefär lika stort valutautflöde. Funnes inte valutaproblemet, denna svensk ekonomis på samma gång Akilleshäls och hämsko, skulle förvisso utgiftsexpansionen och penningvärdets utförslöpa gå ännu snabbare. Prisnivån steg under 1960 med 4 procent och beräknas för 1961 stiga med ytterligare 2,5 procent. 1961 års finansplan är sina föregångare lik däri att den expansiva politiken fortsättes. Det kan dock med fog ifrågasättas, om inte dess förutsättning försvagad valutareserv är ett sämre alternativ än att redan nu ta konsekvensen av inkomstexpansionen och låta prisnivån gå i höjden.